

furoris insaniam, qua totus in sanctorum sanguinem præceps invehatur, de beati Juliani nece dictabat. Sed occulta Dei dispensatione agebatur, quod et ille damnationis cumulum sibi exaggeraret, et gloriosus martyr ad Christum, sicut jam dudum desiderabat, celeriter perveniret. Festinus itaque, lictor, cum in loco qui Vinicella vocatur sanctum Julianum consequenti aspectu imprimens contempleretur, ille quondam senium quasi occultandus ingreditur tugurium. Sed quia nutu Dei adversarios insequi se sentiebat, nec jam evocante Deo, qui ad cælum paratum habebat ascensum, immorari per divortium amplius liceret, illico se detegi poposcit, cum videlicet eum senes certatim occulere vellent. Quibus nutantibus ac remorantibus, cum quidem ille minaci irrupentium terrore peteretur, ne quid periculi excusantibus immineret, continuo foris exsiliens, inquit: Quem poscitis? quem quæritis? En coram alicui; in me convertite ferrum, optatas pœnas jam mihi date, imperata supplicia de me sumite: reatum apostasiæ vestræ nullatenus ascribi patientiæ innocentis sanguinis sinat effusio. At illi cum ad tantam constantiam beati Martyris **1268** obstupescentes hæssissent, ille constantior subinde adjecit: Nolo ultra commorari in hoc sæculo, quia Christum tota animi aviditate sitio. Ecce occurro obvius, caput subdo intrepidus: habetis quod tota mente petistis; ictus tantum exerite, et vestram devotionem ^b meumque desiderium implete. Et cum hujusmodi confessione beatissimus vir animam studeret consecrare martyrio, subjuncta nihilominus religiosa oratione, commendavit Christo. Barbaram vero immanitatem, cruentosque insanientium animos non constantia pii propositi, non tam mira in sui oblatione fiducia, ab effusione innocui sanguinis reflexit; sed eductam vibranti dextera frameam in cervicem ejus vibrant. Sanctum vero caput, desecto gutture, abscissum in fontem, qui forte propter locum effusi sanguinis emanat, carnifices abluunt: et quia nec patrata nece persecutorum animus, ut pote insatiabiliter æstuans, parcere novit, corpus truncum relinquentes, ad sanctum Ferreolum illud, quod parricides manus abluerant, caput deferunt; quatenus non dubitaret casum, quem ense, veritate attestante, videbat desectum, et agnosceret hoc excepturum se in morte, quod per passionem ejus cernebat in corpore.

Quod totum juxta divinam voluntatem carnifices

^a In perisque deest *amplius*.

^b Maj m. duo et Gem., *devotionem*.

nesciendo fecerunt, ut videlicet fons sacro sanguine irroratus, futura salus multis fieret, et pretiosius sanctos Dei, quos conjunxerat militare collegium, pariter etiam ibi retineret sepulturæ consortium. Nam sicut ei nulla discretione minor est in cælo, ita maxima et præcipua corporis parte sociatur in tunulo. O quam feliciter beatissimus vir, quamque concito gradu ad summum meruit pervenire fastigium! quam subito profectu pro Christo alacriter dimicans tyro rudis factus est emeritæ militiæ veteranus! quod strenui commilitones vix longo tempore multoque labore percipiunt propositum victoribus præmium, brevi conflictu fortis bellator obtinuit, immortalitatis stipendia percepturus, inexercitata principia victrici auctoritate inclytis sanctorum finibus exæquavit.

B Quibus itaque sicut prædicanda martyris patientia consecratis, ita profana persecutorum atrocitate peractis, in tribus, ut ita dicam, partibus gloriosus dividitur miles. Nam caput Viennæ defertur, corpus a loco in quo percussus est Brivatim delatum est, felix anima a Christo conditore suscipitur.

Beatissimi vero senes qui, succensi spiritali gratia, sacrosanctum corpus sepulturæ manciperaverant, ita redintegrati sunt, ut in summa senectute positi, juvenilis ætatis vigore firmati, tanquam juvenes haberentur. Illic igitur Christi martyr et testis ibidem studiose reconditus, læta quotidie fidelium devotione veneratur: ubi tanta beneficia virtutesque patrantur assidue, ut eas humana lingua **1269** nullatenus sufficiat enarrare. In loco ^c autem illo, quo beatus martyr percussus est, fons habetur splendidus, lenis, et dulcibus aquis uberrimus, in quo a persecutoribus caput amputatum ablutum est, de quibus aquis multæ sanitates tribuuntur infirmis. Nam sæpe cæcorum oculi ab his tacti illuminati sunt; tertianarum, quartanarumve febrium accensi, ut potati qui patiuntur fuerint, conquiescunt. Nam et si quis gravi laborans incommodo, inspirante martyre, desiderium **1270** habuerit hauriendi, protinus ut hauserit convalescit, et ita velociter exstinguitur vis febrium, ceu si videas super immensum rogam projectis undis incendia universa restingui. Semper enim de tanti patroni gratia, indulto supplicationis affectu [*Nonne leg. effectu?*], populus gaudet; et quos locus ille mœrentes excipit, lætos remittit, regnante Domino nostro

D Jesu Christo, cui cum Patre et Spiritu sancto est honor, virtus et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

^c Hæc usque ad *semper enim* desunt in Germ. b et Germ. u; in aliis vero Mss. et Edit. est caput. 3.

HISTORIA SEPTEM DORMIENTIUM.

EPISTOLA SANCTI GREGORII EPISCOPI TURONENSIS AD BEATUM SULPICIUM BITURICENSEM ARCHIEPISCOPUM IN VITAM SANCTORUM SEPTEM DORMIENTIUM.

Beatissimo a patri Sulpicio, Dei gratia Bituricensi archiepiscopo, Gregorius Turonorum indignus sacerdos, in Deo salutari nostro salutem perpetuam.

Apud poetam sub figura apum sanctorum virtus et prudentia laudatur, cum dicit:

^a Hæc epistola deest in Cod. Clarom., Laudatur in Patriarchio Bituricensi.

Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
Incumbant generis lapsi sarcire ruinas (*Virgil. iv Georgic.*)

Hoc, Pater beatissime, in fronte epistolæ præmissis lieuerit, consideranti quanta prudentia, quanta sollicitudine titubantis Ecclesiæ statum firmare, et ejus ruinas resarcire contenditis. Hoc in te proprie exemplis lucentibus, hoc mellifluis exhortantium ^a sermonum verbis, hoc denique gestis præcedentium sanctorum in medium prolatis, agere non cessatis. Hinc est enim quod inter cætera, quæ parvitati meæ vestra sublimitas imperavit, urgens scilicet imperium est amici admonitio, quatenus Septem Dormientes, qui apud Majus monasterium dicuntur quiescere, quorumque fama percelebris longe lateque diffunditur, actus, vitam vel finem, si uspiam possem reperire, scripto mandarem. Tunc ego juxta poeticum illud, pro more meo, pro vestra reverentia respondi,

..... Tuus est, pater alme, quid optes
Exposuisse labor, mihi jussa capessere fas est (*Virgil. i Æneid.*)

Statimque vicino, ut dicitur, obedientiæ pede, vestram prosequens jussionem, perscrutatus ecclesiarum scrinia, et bibliothecas revolvens, tandem apud præfatum Majus monasterium reperi quod quærebam. Servato igitur tenore **1271-1272** Ecclesiæ, Paternitati vestræ, ut petieratis, transcriptum destinavi. De cætero vestrum est et promere, vestrum est et ob Christi gratiam quærere, ædificare ecclesias, et amico, imo servo obedienti, Christi Domini gratiam impetrare.

INCIPIT VITA, VEL CONVERSATIO, SIVE ET MORS SANCTORUM SEPTEM DORMIENTIUM ^b, QUORUM
CORPORA IN MAJORI MONASTERIO CONTINENTUR, ET NOMINA HIC INSCRIBUNTUR, CLEMENS,
PRIMUS, LÆTUS, THEODORUS, GAUDENS, QUIRIACUS, INNOCENTIUS.

I. Temporibus Diocletiani et Maximiani, crudelitate eorum exigente, deficere cœpit et discedere pene universus orbis a Romanorum potestate: inter multos autem Hunnorum ^c regnum discessit, præsidente eis Floro rege strenuissimo. Qui Florus, patre suo Annaro ^d nomine noviter viam universæ carnis ingresso, regnum adeptus est, cum viginti esset annorum. Habebat autem idem Florus duos fratres minores se, Martinum et Amnarum. Duxit autem prædictus Florus uxorem puellam pulcherrimam, Bricchildem nomine, filiam Chut regis Saxonum, ex qua genuit tres filios: primogenitum Florum, beati Martini Turonensis genitorem; secundum Hilgrinum; tertium Amnarum. Secundus siquidem Hilgrinus quatuor filios genuit, Clementem, Primum, Lætum, et Theodorum. Tertius autem Amnarus tres genuit, Gaudentem, Quiriacum et Innocentium. Florus igitur cum regno suo fere per decem annos feliciter potiretur, a Maximiano aggreditur. Qui fere per tres annos laborans, vix, et cum maxima difficultate, primas partes regni ejus ingressus est, nec sine morte et sanguine suorum pugnantium. Siquidem Florus cum eo bis terque conficiens eum turpiter devictum fugaverat. Sed proditione suorum saisivit quoddam castrum, et munivit contra eum, et ejus regnum; et sic secundum et tertium. Tandem obsedit eum in quodam castro munitissimo cum omni fere nobilitate Hunnorum. Obsessus autem per dimidium annum ad deditionem compulsus est venire, vita sibi cum membris suis atque suorum concessa.

^a Cod. Viet., *exhortationum.*

^b Clar. addit *consanguineorum beati Martini.*

^c Clar., *Hungrorum*, sed infra eos, ut cæteri, appellat Hunnos.

^d Idem Cod., *Amnarum*, et sic infra. Victorin., ut plurimum, *Ainarus*. Albericus, qui sæculo XIII Chronicam scripsit, ex hac Septem Dormientium Vita, quam Gregorio nostro attribuit, descripsit sancti Martini genealogiam.

A Captosque duxit secum Romam, inter quos fuerunt duo fratres Flori regis, Martinus et Amnarus. Filios autem nondum genuerat, nisi primogenitum suum, Florum videlicet trium annorum, alios autem duos post reversionem captivitatis genuit. Cum autem presentati essent Diocletiano, misit eos in carcerem. Post annum fere dimidium, recordatus Diocletianus probitatum Flori, jussit eum sibi presentari. Videns autem pulchritudinem ejus ob fecem et laborem carceris emarcuisse, misericordia motus est; absolutumque remisit ad propria, permissis et regno suo in vita sua cum redditibus, sublatis vel saisitis [*Ed.*, fractis] munitionibus. Tali etiam pacto permisit eum regnare, ut post mortem ipsius, filius ejus non sublimaretur in regno, nec in consulatu, sed tantum tribunus existeret. Quod cum ex utraque parte firmatum fuisset, recessit cum omnibus suis.

B II. Reversus autem, eodem anno genuit duos filios geminos, Hilgrinum et Amnarum. [Deus vero ^c, qui non accipit personam principum, et reprobat consilia eorum; qui quos vult indurat, et tradit in reprobum sensum, et adducit in stuporem; et imperatores ipsos, qui Ecclesiam persecutionibus gravissimis diu vexaverant, in tantam amentiam et vanitatis devenire permisit mutationem, ut Diocletianus Nicomedie, Maximianus Mediolani, uno die depositis insignibus imperii, post imperium privati viverent, quasi plebei. Verum Maximianus haud multo post facti poenitens, cum dispositis insidiis genero suo Constantino, jam regnum tenenti, mortem molire-

C ^c Loco eorum quæ hic ansulis includuntur, cod. Viet. cum Editis habet: « Diocletianus autem non multum post, privatam eligens vitam, apud Mediolanum diem clausit extremum. Maximianus vero cum depositis insidiis, genero suo Constantino tunc regnum tenenti mortem moliretur, deprehensus dolo illius, apud Massiliam captus, nec post multum in carcere a dæmonibus strangulatus, impiam vitam digna morte finivit. »

tur, deprehensus dolo illius, apud Massiliam captus, A nec post multum in carcere, fractis laqueo cervicibus, est strangulatus: vel, ut quidam asserunt, a dæmonibus suffocatus impiam vitam digna morte finivit. Diocletianus vero et ipse eadem de causa, eidem Constantino factum se intelligens suspectum, hausto veneno sui ipsius effectus est punitor impius, et in villa sua secus Salonas oppidum diem vitæ clausit extremum. His ita et temporali et æterna morte multatis, cum post tetram et horridam bellorum et persecutionum caliginem, diu desiderata pacis tranquillitas divino nutu late per mundum splendescere inciperet.] Florus primogenitum suum Flo- rum Constantino, qui eisdem imperatoribus, Diocle- tiano et Maximiano, brevissimo tempore Constantio patre suo et Galerio Maximiano inasimul tantum mediis ^a, successerat, 1273 educandum tradidit, quem semper charum et dilectum Constantinus idem habuit. Adultoque, et militi facto, uxorem dedit ne- ptem suam, filiam sororis suæ, tribunumque consti- tutum remisit ad patrem suum. Qui ex eadem uxore sua filium, vivente patre suo, genuit, quem Florem vocari præcepit. Qui [natus est quidem Constantini anno 17, sed] postmodum tempore [filii ejus] Con- stantii a beato Paulo Constantinopolitano episcopo, Deo disponente, catechumenus factus, et baptizatus, Martinus est vocatus ^b. [Venerabilis autem baptiza- tor ejus, idem patriarcha Paulus, ab eodem Con- stantio, qui patri in imperium succedens, in Ari- nam hæresim declinaverat, apud civitatulam quam- dam Cappadociæ, Cucusam nomine, ob Catholicam ^c fidem pulsus exsilio, Arianorum insidiis crudeliter strangulatus, ad cœlestia regna victor migravit ^c.] Florus autem antiquus senio confectus diem clausit extremum, terram suam primogenito suo dimisit, et duos fratres juvenes in manu ejus reliquit. Qui mor- tuo patre terram viriliter rexit, et fratres suos cum filiabus nobilissimorum pagi Hunnorum copulavit, ex quibus primogenitus suus, Hilgrius videlicet, ut prædictum est, quatuor filios generavit; secundus autem Amparus, tres.

III. Florus igitur tribunus, filius Floxi regis, mor- tuo Constantino, et regnantē Constantio, Constanti-

^a Editi, cum Vict., brevi tempore Anzenio me- diante successerat.

^b Editi cum Vict., vocatus. Natus est autem Con- stantini undecimo anno. Florus, etc.

^c Quæ de sancto Paulo hic habet Codex Clarom. cæteri referunt in num. sequenti. Idem habet de ejus martyrio sanctus Athanasius. Ipsius vero festum ce- lebratur die 7 Junii.

^d Id est, Martino. Sic quippe eum tunc appellatum volunt.

^e Sic Clar. At alii, fecit: juvenem etiam secum ha- buit post mortem Constantii, sed vir sanctus, etc.

^f Quæ habet Cod. Clarom. inter ansulas inclusa proferimus, quæ vero editi cum Cod. Vict. habent, hic in notis apponere visum est. Quia specialiter effectum est, ut vexillum sanctæ crucis occiduas orbis portare in partes, et militiæ sacramenta evan- gelicis mutaret edictis. Qui, ut diximus, a beato Paulo Constantinopolitano episcopo tempore Constantii, Deo educante, primo catechumenus factus, et post

nopolim venit cum filio suo Floro ^d parvulo, quem imperatori commendavit, qui cum secum retinuit, et militem fecit ^e. [Quem etiam adhuc adolescentulum Julianus Cæsar, ab eodem Constantio patruale suo in Gallias adversus Barbaros, qui Romanorum terras infestabant, ignarus quid de eo disponderet, secum ad ferenda præsidia adduxit, et exercitandum militia, quandiu prævaluit, in comitatu suo detinuit.] Sed vir sanctus magis elegit Deo servire cœlesti, quam sub imperatore terreno militare. [Quia ^f ad hoc spe- cialiter effectus est, ut triumphale sanctæ crucis vexillum in occiduis mundi partibus erigendum et adorandum deveheretur, et militiæ sacramenta evan- gelicis mutaret edictis. Qui clarus avis, sed clarior meritis, sanctus ab infantia, devotus 1274 a pue- ritia, perfectus in adolescentia, perenniter de die in diem, de virtute in virtutem proficiens, magnis in mundo claruit miraculis, et doctrinis catholicis longe lateque resplenduit. Qui enim a tanta virtute, et mi- raculo tam grandi et stupendo, in initio viarum Dei inchoaverat, quid mirum si et prosperos in eis sem- per excursus et beatos exitus haberet? Imo mirum, si post tam mirabilem, qua ad se Deus illum traxit, conversionem, et virtutum sublimitate arduam, et miraculorum claritate gloriosam, et religionis decore splendidam, jugiter usque ad vitæ terminum non ageret conversationem. Quis enim non omni fere vir- tute et miraculo mirabilius ducat, infantulum vix de- cennem ab uberibus, ut sic dicam, cum lacte ma- terno imbibitam erroris fanatici exhorruisse aperi- tionem, parentibus, tutoribusque, atque actoribus, nunc minis, nunc verberibus, nunc blanditiis insistendo dehortantibus, ad Christi fidem, et ad Ec- clesiæ, ejus sacramenta necdum perceperat, confu- gisse societatem? Quis non summis attollat præco- niis puerum duodennem, instar cordati et fortis viri, ætatis teneritudinem non respiciendo, eremi squalo- rem, et quidquid ibi tolerare posset, ac si delicias concuplisse; et quod interim pro corporis imbecilli- tate non valebat, sed postea impleturus erat, medi- tando saltem et desiderando in conspectu Dei, qui velle nonnunquam pro facto reputat, jam facere? Quis non insigni laude prædicandum censeat adole-

non multum baptizatus est. Qui beatus episcopus a Constantino imperatore apud civitatem quamdam Cappadociæ, Cuthusam nomine, ob catholicam fidem pulsus exsilio, Arianorum insidiis crudeliter stran- gulatus ad cœlestia regna migravit. Beatus autem Martinus post sacri baptismatis mysterium magnis in mundo claruit miraculis, et doctrinis catholicis longe lateque resplenduit in orbe. Hic vir primo florem adolescentiæ suæ Mediolana transegit in urbe, sed exinde Arianorum sævitia principum expulsus, Gal- licanas recessit in partes, venerabilique Pictavensi antistiti Hilario est conjunctus, hujus se disciplinis sanctus Martinus post relictam militiæ cingulum so- ciavit. Inde quoque sanctus vir divino admonitus oraculo parentes suos, errore relicto, ad sanctæ fidei professionem convertit; et matrem quæ illum mun- do genuit, ipse in Christo generavit, et exemplo avorum suorum Martini et Amnari, qui Christianis- simi erant, et civitatibus, etc.]

scientem in summis enutritum deliciis, juribus patris A
 sæculari implicitum militiæ, quasi solitarium vel
 monachum se exhibendo, non solum ab operibus
 malis, sed et ab omni concupiscentia nefaria conti-
 nuisse, et in medio fornacis Babylonicæ sulphure et
 pice ferventis se illibatam custodiisse; inter alios aliena
 diripientes, et eum irridentes, sua non modo superflua,
 sed etiam necessaria pauperibus erogasse, et quidem
 præcepta quoque transcendat [transcendisse *syntaxis*
postulat], ut in divisa chlamyde patet fecisse? De altera
 quippe duarum vestium pro Christo danda, non de una
 dividenda præceptum habemus, quod fecit iste, cujus
 eor et sua et se ipsum Christo et pro Christo fratribus
 impendere paratum erat. In quo et illud quis **1275**
 non cum stupore accipiat, quod inter parentes ditis-
 simos, et inclytos, ut pote regibus atavis hereditos, B
 constitutus, quod et regis Constantii, et Juliani Cæ-
 saris, nunc hujus, nunc illius, in diversis terrarum
 partibus comitatum sequi; et eis, ut pote materno-
 rum avunculorum filiis, in adolescentia adhærere et
 obsequi coactus, quorum alter Arianus, alter apo-
 stata, uterque persecutor orthodoxorum erat, in
 tanta rerum sibi oppositarum contrarietate, et fidem
 incorruptam servavit, et paupertatem terrenam sem-
 per amplexatus est, et humilitatem perfectam tenuit
 Quis et illud in eo inconsideratum prætereat, quod
 ea qua pauperem contexerat parte chlamydis, Chri-
 stum videns circumdatum, et illam quasi ostendendo
 apud angelos inde gloriantem, de visione tam grandi,
 tamque gloriosa, de qua alius gloriaretur, ipse glo-
 riatum non est: sed magis humiliatus, anhelanti de-
 siderio instar cervi sitiensis ad fontes aquarum, re-
 versus Constantinopolim, percepto a beato Paulo urbis
 ejusdem patriarcha, ut prædiximus, baptismi sacra-
 mento, quod sedulo volebat pectore, et longo æstu
 parturiverat, et jam quasi in partum maturitate na-
 turali ad fructum vitæ erumpere gestiebat, ipse li-
 bens ad effectum perducere instituit? Quid hoc,
 videlicet, ut calcatis omnibus sæculi lenocinantis oble-
 tamentis, libere vacaret Deo, et absque interpella-
 tione curæ exterioris cœlestem erigens conversatio-
 nem, gustaret crebrius, et videret quam suavis est
 Dominus? Quod unum cum juxta sententiam Do-
 mini maxime duceret necessarium, et ad hoc solum
 adipiscendum vehementer serveret, quis non con-
 templari delectetur, quis non imitari cometur, quam D
 simplici et germana charitate pro salute fratris dis-
 tulerit? O vere mirabilem sancti adolescentis beni-
 gnitatem! qui cum hanc partem optimam, quæ nulli
 consequenti eam aufertur, non nisi in foramine petrae
 et caverna maceræ, obtinere se posse cognosceret,
 ubi unica protectio, et singulare refrigerium confu-
 gentibus in umbraculum diei ab æstu, et in securi-
 tatem et in absconionem a turbine et a pluvia, voto
 tamen salvandi socium, contra votum biennio mala
 mundi toleravit, stans foris quasi sine tecto inter
 procellas, nimbos et grandines in limo profundi, in
 lubrico sæculi, ubi non inveniret requiem pes ejus;
 ubi non solum injuriis affligeretur, sed et periculis

urgetur innumeris. Quid faceret, vel potius quid
 non faceret pro salute multorum, qui pro unius de-
 votione tantum tædii sustinuit, tam diuturnum quietis
 suæ dispendium pertulit? Quas cruces, quæ sup-
 plicia, quas injurias, si inferrentur pro Salvatore,
 non epulis omnibus quamvis delicatis anteferet, qui
 pro amore hominis mortalis singularis gaudii sui
 unicuique æque desiderium, pro cuius dilatione acriter
 cruciabatur, tamdiu adimplere distulit? Sed profecto
 sancti juvenis exercebatur patientia, probabatur for-
 titudo, experientia formabatur, et prædiscebat in se-
 ipso **1276** spontanea charitate quod postea tem-
 pore opportuno, episcopus animarum positus, debita
 sollicitudine faciendum sibi esset de multis. Ita do-
 ctus a juventute, fecit hoc ipsum in senecta, ultra
 fore omnes homines, et plus quam exigi deberet ab
 eo. In diebus Maximi imperatoris, quando secun-
 dum charitatem quæ sua non quærit ambulans, non
 solum juxta Paulum fieri optavit, sed etiam anathe-
 ma pene se fecit a Christo pro fratribus noxiæ con-
 munionis: non voluntate, sed necessitate conven-
 tionis iniens, ut his quorum cervicibus sævi regis gla-
 dius imminebat, Hispaniarum ecclesiis consuleret.
 Sed sciens procul dubio ad implendam legem aliorum
 onera ab aliis esse portanda, sciens dilectionem esse
 legis plenitudinem, sciens charitatem esse *vinculum*
 perfectionis, et principium fructuum spiritualium;
 sciens per ipsam serviendum invicem, ipsam vero
 nunquam excidere, et ambulantem in ea non errare
 nec deficere, tantæ virtutis fretus suffragiis, secure
 præsumebat, quoniam quidquid aliquando detrimenti
 pro ejus conservatione incurreret, per ipsam quæ
 operit multitudinem peccatorum cuicunque restaurari
 vel impleri posset. Nec obsecro cuiquam vel onerosa
 sit, vel otiosa judicetur ista ob admirationem, et con-
 templanda Martini in ætate adhuc juvenili merita facta
 digressio, cum totius opusculi hujus summa in ipsum
 respiciat, nec minus propter ostendendam et charitatis
 ejus abundantiam, qua semper totus affluxit, et originis
 nobilitatem a Severo, primo Vitæ ipsius scriptore, præ-
 termissam, quam propter prædictorum consanguineo-
 rum ejus venerabilem conversationem, vel obitum pos-
 teris insinuandum, inertem licet stylum moverimus.

IV. Sed ut ab his jam ad susceptæ narrationis se-
 rriem recurramus, Martinus veteri exutus, et novo
 per baptismum indutus homine, tribuni sui, quem
 tantopere lucrari Christo satagebat, qui evoluto
 tribunatus sui tempore, mutatum vitam et habitum,
 servitutum se Deo pollicebatur, revictus suppli-
 catione, et dilectione quasi ligatus, per biennium
 non rapinis, sed sanctis, ut cœperat, insistens ope-
 ribus in comitatu moratus est. Qua exspectatione,
 quam gravissime ferebat, exacta, continuo non æ-
 quievit, sed renuntiavit carni et sanguini; et licet
 repugnante et indignante Cæsare, abjurata sæculari
 militia, abdicatis parentibus, prædiis et patria in
 qua natus et notus, dives et inclytus, et ob hoc re-
 verendus et magnificus haberi poterat, Deo nobis
 illum in patronum destinante, in exteras has re-

giones diffugiens, ubi incognitus et inglorius reputaretur, exsul et pauper laudabilis, in argumentum suæ magnæ humilitatis, doctrina et exemplis præstantissimi et spectabilis viri Hilarii, qui in diebus illis Ecclesiæ Gallicanæ singularis et lucerna et columna apparebat, erudiendum se subdidit, discipulis, ne in vacuum vel periculose curreret, si suo ferretur iudicio, et se sibi magistrum constitueret; et ne incideret in eorum **1277** numerum, quibus dicitur: *Væ vobis qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobis ipsis prudentes (Isai. v, 21)*. Cui cum in schola virtutum desudanti juberetur a magistro celsiorem Levitici ordinis gradum ascendere, ipse in augmentum profectus sui, in infimo exorcistæ officio, eo securius quo humiliter, eodem tandem magistro suo concedente et mirante, subsedit. Quid igitur jam de hoc viro tanta humilitate fundato fieret? Non ut, secundum Scripturas, humilem spiritu susciperet gloria, et qui se humiliaverat, a summo humilitatis doctore, quem pene sequebatur, exaltaretur; quasque in silentio subditus investigaverat, potens opere et sermone, et apostolico dignus ministerio, aliis notas faceret vias vitæ? Sed quomodo ad ministerium accederet, nisi assumeretur? et quomodo prædicaret nisi mitteretur? Propterea cum apud magistrum in summa degens subjectione, et quiete instrueretur; nihil de se magni æstimans, nihil alti disponens, a Domino, qui cor parvuli sui intuebatur et magnipendebat, opus evangelistæ per revelationem jubetur exercere, et parentes, quos adhuc gentilitatis error obligabat, ad insinuandam illis fidem Christi, monetur visitare. Oraculo itaque fretus divino, ex licentia beati Hilarii, nam necdum ab Augusto Constantio pro fidei defensione in exilium missus fuerat, quorsum jussus fuerat devotus proficiscitur: et circunquaque verbum Dei spargens, multam ex conversione infidelium messem horreo Christi inferre contendit, parentesque suos, cooperante gratia superna, ad Christianæ fidei professionem convertit, solo patre, inscrutabili Dei iudicio, in imagine et errore terreni hominis permanente, et ex sola veteris usus auctoritate male ab infantia imbibiti superstitionem fanatici cultus defendente. Matrem quoque, quæ eum mundo genuerat, ipse in Christo regeneravit; factus ejus spiritualis pater cujus carnalis erat filius; et præstans ei ut esset initium aliquid novæ mundo creaturæ, a qua ipse homo ut existeret, post Deum, initium acceperat. Effecit autem ut et ista et cæteri, quos saluti conquisierat in Christo renascerentur per manus patruorum patris sui, suorum scilicet propatruorum Martini et Aumari, qui Christianissimi erant, et civitatibus sibi] deputatis episcopatus officio fungebantur, inter quos baptizati sunt etiam Hilgrinus et Amnarus patris ejus, cum septem filiis suis, Clemente videlicet, Primô, Læto, et Theodoro, Gaudente, Quiriaco et Innocentio. Quorum patres, Hilgrinus scilicet et Amnarus, non sicut alii

A fratres paternam hæreditatem dividentes, sed sicut uno ortu gemini nati sunt, sic una domo, uno fundo, una re communi cum uxoribus et filiis contenti sunt. Eodem autem anno quo baptizati sunt, viam universæ carnis ingressi sunt. Horum itaque prænominati septem filii **1278** omnia prædia sua vendentes, pretium pauperibus distribuerunt, servosque suos ingenuos fecerunt. Ipsi vero in quodam loco se incluserunt, lectioni, orationi, et psalmodiæ vacantes, duobus tantum servulis contenti, qui eis officium consolationis impenderent. Vivebant in cœnaculo constituti sine querela, tam Deo quam hominibus placentes, uxorum et liberorum grato consortio carentes, cœlibemque vitam acitare satagentes. De reliquis autem ciborum suorum, ad quascunque partes deferrentur, vel a quibuscunque infirmis sumerentur, qualicunque infirmitate tenerentur, protinus sanabantur. Quamobrem primo ex adjacenti provincia, postmodum ex omni regione illa pene universi venientes, illos sicut prophetas Dei venerabantur. Ex quibus multi prædicatione eorum fidem ipsorum imitantes, Christianitati subiciebantur, et veterem hominem exuentes, novum, qui secundum Deum creatus est, induebantur. Denique omnes eos et obsequiis et multis donativis venerabantur ^a. Cæterum principes, tribuni et milites Christiani, Judæi et gentiles eos visitabant, reverebantur et excolebant. Quæ de re servi Dei permoti, inani gloriæ et ambitioni hujus sæculi subijci timentes, fugæ latibulum expectentes, patriam relinquere disposuerunt: quippe cum in hoc exemplo eis esset Abraham, et recentius multi alii justi, et recentissime eorum patruelis ^b beatissimus Martinus. [Qui sicut obtemperanter, et præcepta Christi audiens et consilia, nihil ejus amoris præposuerat, sed, omnibus relictis, assumpta cruce, et se sibi abnegato, ipsum ducem sequens, arbitrioque ejus se committens, damnosam cunctis propriæ voluntatis facultatem abjecerat, ita Christus quoque pollicitationis suæ sententiam in eo liberaliter complens, et miraculorum gloria et honore pontificatus, et divitiarum copia, illum quamvis ista fugientem illustraverat, et promissum sequacibus suis centuplum ei jam et hic reddiderat, in futuro servans illi plenitudinem interminæ retributionis. Cumque de terra et de cognatione sua solus propter Christum exisset, magnificante eum eodem Christo duce suo, in terra peregrinationis suæ, et ad verbum oris ejus faciente prodigia, mirum dictu! de lapidibus suscitavit filios Abrahæ, et mutabat corda hominum, erroneosque et incredulos conducebat ad semitas justitiæ, et ad prudentiam justorum. Evertebat delubra, fundabat monasteria, sædificabat ecclesias; et ita paulatim succrescens, factus erat in gentem magnam].

V. Audientes igitur prædicti famam sanctitatis et celebritatem nominis ejus, et quod in episcopatu Turonicæ civitatis esset subrogatus, consilio inito, brevi expensa, et exiguis sarcinis collectis, usque

eorum consobrinus beatus Martinus. Cæterum audientes famam sanctitatis, etc.

^a Clar., donariis honorabant.

^b Editi cum Vict.: *Et multi alii justii, et maxime*

ad ipsum venire et consilio ejus vivere stabiliverunt : **1279** quod et factum est. Venientes autem usque ad Turonensem civitatem invenerunt beatum Martinum in episcopatu more suo Dominico die missarum solemniam celebrantem, petieruntque more peregrinorum benedictionem. Post consummata divina [Al., acta autem] missarum solemniam, cognovit eos beatissimus Martinus consanguineos et consobrinos suos; flevitque super singulos, et osculatus est eos : ducensque eos trans fluvium secum, ubi multitudo commanebat fratrum, invitavit ad prandium in commune cum fratribus. Sequenti autem die, omnem peregrinationis suæ viam retexerunt, voluntatemque suam in hoc esse dicentes, ut limina apostolorum Petri et Pauli visitarent, ut et in Hierosolymis pergerent, sepulcrum Domini visitaturi, et crucem Domini adoraturi, et per beati Jacobi sepulcrum venturi, et sic ad ipsum reversuri. Quam viam cum benedictione beati Martini aggredientes nudis pedibus, laneis utendo vestibus, pane et aqua, et crudis herbis contenti quinquennio peregerunt. Revertentes autem sani et incolumes, beato Martino se præsentaverunt cum multis reliquiis, videlicet de sepulcro Domini et ejus sanctissima cruce, de sepulcro etiam sanctæ Mariæ matris Domini et ipsius vestimentis, de reliquiis apostolorum Petri et Pauli et sancti Jacobi fratris Domini, et ex multis aliis, quas beatus Martinus reverenter accipiens in apsida majoris ecclesiæ cum reverentia posuit. Ipsi vero septem fratres beato Martino, et fratribus ibidem manentibus, tam in anima quam in corpore se dedentes, voverunt se de loco illo non recessuros. Statim autem beatus Martinus eos gratanter excepit, et monacho habitu eos induit, et benedictione propria confirmavit; posuitque eos in latere cavati montis in quodam specu, fecit quoque eis oratorium ^a in ipsa rupe, benedixitque altare, ubi et reliquias proprias manu condidit, quas ipsi apportaverant. Ordinavit autem Clementem et Primum presbyteros, Lætum et Theodorum diaconos, Gaudentem, Quiriacum et Innocentium subdiaconos. Permanserunt autem in eadem cella sive oratorio, ubi et delectabantur jejuniis, oratione, silentio, lectione, quandiu beatus Martinus superfuit. Ipse quidem per revelationem obitum suum longe ante prænosens, ad Condatensem vicum ire disposuit, ut pacem inter clericos ecclesiæ illius dissidentes reformaret : cognoscens etiam per spiritum non se reversurum, convocatisque omnibus monasterii fratribus, singulos osculatus est, atque benedixit, et præfecit eis unum ex fratribus loco suo, nomine Gualbertum, abbatemque constituit, et benedictione sua confirmavit, cui et commendavit septem supradictos **1280** fratres et patruales suos, qui eos su-

^a Hoc ipsum esse aiunt quod hodieque prope Majoris monasterii basilicam visitur, in rupe imminente cavatum, ubi eorum sepulera, seu potius sepulcrorum representatio in lapide excisa habetur.

^b Sic Clar., quo solvitur Marollii scrupulus, qui in editis legebat : *Vixerunt autem post obitum beati Martini viginti quinque annis, tempore beati Martini sexde-*

ciens in commune cum fratribus aliis singulariter eos diligebat, et spiritualiter revisebat et confortabat.

VI. Beatus autem Martinus post obitum suum usque ad diem migrationis eorum sæpissime eis apparebat in visione, consolans eos et corroborans ^b. Vixerunt autem cum eo in sancto proposito annis sexdecim, post transitum ejus viginti quinque : videlicet sub Gualberto abbate primo annis viginti tribus; sub Aicardo secundo abbate annis duobus. Hujus scilicet Aicardi secundi abbatis tempore, contigit festivitatem beati Martini de transitu Sabbato evenire; sequenti vero die, qua Dominicam celebramus, post peracta matutinorum solemniam, media nocte apparuit eis beatus Martinus, nuntians eis diem obitus sui, dicens : Crastina die summo mane vocate huc Aicardum abbatem ad vos : qui dum astiterit, intimate ei singuli omnem vitæ vestræ seriem, et actus vestros, confitentes omnia peccata vestra. Dicitis quoque illi ex me, ut in honore sanctæ Trinitatis missam celebret, commemorationem mei faciens, et sanctorum quorum reliquiæ in præsentis altario a me consecrate continentur, ponatque singulas hostias pro vobis singulis immolandas [Al., oblaturas], quibus consecratis singuli communicabitis. Peracta communionem, viaticoque percepto corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, missaque finita, prosternetis vos ad orationem, viam universæ carnis ingrediemini, tam a dolore mortis extranei, quam a corruptione carnis estis alieni; sicque ab Angelis suscipiemini, et a meipso sursum conducemini, donec assignemus vos ante tribunal Christi : quod totum factum est ut beatus Martinus imperavit. Cum autem communiorem [Al., viaticum] accepissent de manu Aicardi abbatis, finita missa, genibus flexis, sani atque incolumes, in oratione prostrati viam universæ carnis ingressi sunt, ut beatus prædixerat Martinus, tam a dolore mortis extranei quam a corruptione carnis fuerant alieni. Repleta est autem illico cella illa tanto odore, ac si multorum aromatum congeries ibi sparsa putaretur. Suscipiens autem eos non de morte, sed quasi de oratione abbas Aicardus una cum fratribus, non mortuos putabat sed dormientes, cum facies eorum ut rosa ruberet. caro ut nix splenderet. Quam ob rem per sedilia illos disposuit, sicuti soliti erant sedere in cella sua, posuitque eos ita ut ab omnibus inspicere possent, solis necessarius, quibus ab injuria irruentium defenderentur, inter eos et intrantes mediis repagulorum obicibus. Patebant ^c etiam limina ut omnes advenientes viderent sanctorum facies, non sicut mortuorum, sed sicut dormientium : quia licet hominibus mortui essent, **1281** Deo tamen cuncta omnia vivunt, dormiebant. Per septem autem dies, quibus super terram fuerunt, non defuit odor ille

cim annis, tempore autem Galberti post beatum Martinum primi abbatis tricenis annis, tempore vero Aicardi secundi abbatis duobus annis. Tempore siquidem Aicardi, etc.

^c Sic Clar.; alii vero, *posuit eos medianis januarum repagulo. Patebant, etc.*

suavissimus. Tanta autem fuit adventantium multitudo, quantum aut locus admisit, aut viâ vel semitâ capere potuerunt. Omnes febricitantes vel frigoritici, qui adveniebant, sani revertebantur; leprosi autem, surdi, muti et claudi multi curabantur. Afferebanturque qui venire non poterant in lectis et grabatis, et ex odoris fragrantia sospites revertebantur. Septimo demum die a transitu ipsorum abbas Aicardus, congregatis fratribus sancti monasterii, ad funus adfuit. Misit quoque et accersivit sanctissimum senem, Turonicæ 1282 sedis civitatis præsulæ ^a, beatum

A Bricium una cum clero et populo: inique consilio, sicut erant vestiti, sepelierunt eos in ipsa cælia vel oratorio, ante altare ipsius oratorii, a beato Martino cum pignoribus sanctorum consecrati. Transierunt autem pridie Idus Novembris, secundo die a festo quo celebratur transitus sancti Martini, et depositi sunt ^b XIII Kalendas Decembris. Qui sepulti terris, in Christo se vivere manifestant virtutibus et miraculis, præstante eodem Jesu Christo Domino nostro, qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

^a Sic Clar.; alii, *archiepiscopum*. Quo nomine Gregorii arvo Metropolitanus in Occidente non donabatur. Nec eo alias usquam usus est Gregorius.

^b Sic Clar.; alii autem, *sepulti que sunt*. Ex his collige non semper *depositionis diei* nomine intelligi eum qui fuit obitus. Sacra eorum corpora in capsis servantur retro majus altare principalis basilicæ Majoris

monasterii. Porro præter hos Septem Dormientes, sunt alii item celebres apud Ephesum, de quibus agit Gregorius cap. 95 libri 1 de Gloria martyr. Septem item in Germania Dormientes laudat Paulus Diac. in lib. 1 de Gestis Langob. cap. 4, qui ab istis post Baronium Marollo alii esse non videntur.

Explicit vita et mors Septem Dormientium.

INCIPIT PROLOGUS BEATI GREGORII TURONORUM ARCHIEPISCOPI IN VITAM ^a BEATI MAURILII
EPISCOPI ET CONFESSORIS.

(*Ex compluribus Codd. mss.*.)

Sanctissimo sanctæ Parisiorum matris Ecclesiæ præsulæ domino Germano, Gregorius Turonicæ metropolis humilis episcopus, salutem. Petisti sane uti Vitas et miracula quæ Dominus per beatum Maurilium atque Albinum Andecavorum antistites operari dignatus est, quas Fortunatus presbyter luculento sermone descripserat, scriptorum vitiiis jam pene depravatas, nostræ auctoritatis peritia corrigeremus, vestræque Devotioni, qui priorum exemplis proficere cupitis, misissemus. Sed nos recolentes, si id egerimus, perfidorum nos latratibus atque morsibus, qui doctrinam quærere nesciunt sed invidere, dilaniari; duplicitis tædii mœrore concutimur, dum et vestris non parere jussionibus, ipsisque displicere metuimus. Fisi tamen Omnipotentis promissionibus, qui per prophetam suum loquens innotuit, quia *qui seminant in lacrymis metent in gaudiis* (Ps. cxxv, 6), vestræ satisfaciam voluntati. Scimus namque quia si quæ digna sunt imitari, et alteri possunt sæculæ prodesse, sanctissimorum Christi confessorum Vitas atque virtutes stylo quis digesserit, correxeritque vel rustico, et sibi mercedem, et imitari volentibus conferet adusque salutem. Permaximas igitur pretiosissimorum Christi confessorum Maurilii atque Albini virtutes non loqui, sive corrigere, quia memoria dignæ sunt, crimen ducentes, plebeio, ut postulastis, utentes calamo, quo potius vulgaribus prosint, de plurimis pauca, sed tamen, Deo teste, verissima corrigemus, omittentes plurima a Fortunato edita, quæ fortassis infidelibus incredibilia viderentur. Quæ vero a nobis correctæ sunt vestræ Sanctitudinis petitioni dignius offerenda putavimus, ut qui illos imitari gaudetis, illorum proficiatis virtutibus informati.

INCIPIT VITA SANCTI MAURILII.

Igitur Maurilius Mediolanensis oppidi indigena existit parentibus splendidissimis, etc. (*In Codice Patriciacensi, de Percy, in Burgundia, ab amnis circiter octingentis scripto, post Vitam sancti Albini, quæ For-*

tunato tribui solet, habetur hæc clausula: Explicit Vita beati Albini composita a beato Gregorio Turonicæ urbis episcopo.)

^a Melius diceretur *in vitas beatorum Maurilii et Albini*. Has vitas quæ sub Fortunati nomine alibi receduntur, si scire velis qua de causa hic exscribere

nolnerit Ruinartius, consule præfationem num. 80. col. 65. EDIT.

SANCTI GREGORII EPISCOPI TURONENSIS ANTIPHONA DE SANCTIS MEDARDO ET GILDARDO, EPISCOPIIS
ET FRATRIBUS.

(*Ex ms. Codice apud Surium die 8 Junii.*)

Avete, magni toto orbe præsules, ortu gemelli, sanitate compares, sacrati simul, coronati pariter, juncti dieastis diem festum: meritis sancte Medarde cum Gildardo inelyto, opem poscenti semper ferte populo.